

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ ПСИХОЛОГІЇ
ім. В.А. РОМЕНЦЯ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

за матеріалами наукового круглого столу on-line:

"УСАМІТНЕННЯ ТА САМОТНІСТЬ В ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ"

24 квітня 2020 року

Київ, 2020

Друкується за ухвалою Вченої ради
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
рукопис підписано до друку
30 квітня 2020 р., протокол № 6

Редакційна колегія:

Моляко В.О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор;
Карамушка Л.М., член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор;
Кокун О.М., доктор психол. наук, професор; **Турбан В.В.**, доктор психол. наук,
професор, **Сердюк Л.З.**, доктор психол. наук, професор, **Максимова Н.Ю.**, доктор
психол. наук, професор; **Москаленко В.В.**, доктор філос. наук, професор; **Піроженко**
Т.О., доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю.М.**, доктор психол. наук, професор;
Музика О.Л., канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З.Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Відповідальний секретар: Вернік О.Л., канд. психол. наук, ст.н.с. (друкована та
електронна версії).

Усамітнення та самотність в житті особистості. / Збірник тези за матеріалами
круглого столу (on-line, 24 квітня 2020 р.). – Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне
агентство», 2020. – 100 с.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

ЗМІСТ

<i>Березіна О. О.</i> Усамітнення чи самотність: особливості адаптації осіб пізньої дорослості до життя в умовах вимушеної самоізоляції	4
<i>Бугайова Н. М.</i> Аналіз впливу довготривалої соціальної ізоляції на психіку людини.....	8
<i>Вернік О. Л.</i> Соціально-психологічні ознаки ситуації сумісної вимушеної соціальної ізоляції.....	12
<i>Володарська Н. Д.</i> Почуття благополуччя особистості в сучасному світі.....	15
<i>Волошин В. М.</i> Проблема ізоляції в працях І. О. Сікорського.....	17
<i>Грись А. М.</i> Емоційний інтелект як умова успішної соціальної адаптації підростаючої особистості	19
<i>Гудзь Т. О.</i> Розвиток емоційного інтелекту як умова профілактики самотності у зрілому віці	21
<i>Данильчук Л. О.</i> Самотність особистості у віртуальному світі.....	25
<i>Калашникова Л. В.</i> Усамітнення в житті юнака	28
<i>Комар Т. В.</i> Самотність як чинник втечі у віртуальний вимір.....	31
<i>Кулешова О.В., Міхеєва Л.В.</i> . Самотність як психічний феномен: особливості прояву та причини виникнення	33
<i>Лавренко О. В.</i> Самотність як соціально-психологічний феномен	39
<i>Мар'яненко Л. В.</i> Усамітнення як засіб налагодження спілкування та взаємодії людини з Богом: розгляд православної психології і православного богослов'я	42
<i>Мельник М. О.</i> Усамітнення і самотність як фактори особистісного зростання на етапі отроцтва та ранньої юності	45
<i>Мельник О. А.</i> Альберт Ейнштейн і його усамітнення та самотність.....	48
<i>Мойзріст О. М.</i> Прояви самотності та їх вплив на особистісний розвиток в підлітковому віці.....	51
<i>Москаленко В. В.</i> Самотність та усамітненість як виявлення різних рівнів ієрархічної системи потреб людини	56

<i>Павлюк М. М.</i> Самооцінка як детермінанта автономної поведінки у соціально дезадаптованих підлітків.....	60
<i>Поклад І. М.</i> Психологічна адаптація та креативність особистості в контексті сучасних соціокультурних реалій.....	64
<i>Радул І. Г.</i> Самоорганізація особистості в умовах психічної епідемії	69
<i>Руденок А. І.</i> Самооцінка як чинник прояву самотності в підлітковому віці .	71
<i>Соловей Я. Г.</i> Особистісні якості музично обдарованої особистості	74
<i>Солодчук С. Є.</i> Самотність як ресурс особистості в умовах ізоляції	77
<i>Терещенко Л. А.</i> Психологічні особливості переживання самотності в підлітковому віці.....	80
<i>Терещук А. Д.</i> Особливості емоційних станів особистості в умовах ізоляції	85
<i>Турбан В. В.</i> Самотність особистості як соціально-психологічна проблема ..	89
<i>Чайка Г. В.</i> Психологічне благополуччя особистості: порівняння вибірок з України і США	94
<i>Шеремет А. М.</i> Самотність як проблема соціальної роботи	97

Шеремет Алла Михайлівна,
кандидат наук, доцент,
Хмельницький національний університет,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

САМОТНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Старіння - неминучий біологічний факт, проте культурне середовище, в якій воно відбувається, надає на нього свій вплив. Ймовірно, в людському організмі немає жодного життєво важливого процесу, на якому - прямо або побічно - не позначилося б вплив суспільства і норм його культури.

У всіх людей, що стали об'єктами нашого дослідження, незважаючи на існуючі між ними відмінності, є два загальних моменту: всі вони старіють і перед усіма з них стоїть завдання адаптуватися до цього процесу в рамках культури американського міського населення.

Звернемося тепер до теми самоти. Приблизно четверта частина опитаних показала, що іноді їм все ж не подобається залишатися одним і що їх терпимість до самотності зменшилась до старості. Все, крім одного, з цієї частини респондентів перебували колись у шлюбі і близько половини із них жили зараз зі своїми дружинами. Отримані нами дані ідентичні висновків Лоуенталь, що досліджувала проблему соціальної ізоляції людей, все життя прожили відлюдниками.

Аналізуючи характерні особливості цієї групи людей, Лоуенталь пише: «У плані культури такий відокремлений спосіб життя можна було б визначити як форму душевного захворювання, але в той же час відсутність міжособистісних відносин, що є однією з його основних ознак, може допомогти [в старості] запобігти розвитку відкритих форм психогенетичного розлади [або перешкодити його розпізнаванню, якщо воно все-таки виявиться] »[р. 69].

З іншого боку, вона встановила, що «занадто незначна їх пристосованість до суспільства протягом усього життя може привести до появи душевного розладу в старості» [р. 70]. По суті, люди похилого віку, мало пристосовані до життя в суспільстві, «переможені» і «обвинувачі» - як їх називає Лоуенталь, - це ті, хто

колись намагався задовольнити свою потребу в залежності від інших і, зазнавши при цьому невдачу, частково самоусунувся від спілкування.

Ці люди, згідно з даними Лоуенталь, «частіше, ніж відчужені все життя, скаржилися на самотність» [р. 65]. Одним словом, почуття самотності в старості виникає у тих, хто намагався протягом свого життя встановити задовільні особисті відносини з іншими людьми, але кому з тієї чи іншої причини не вдалося отримати потрібного задоволення. Тому вони влаштувалися на кордоні соціальної системи, сподіваючись тут захистити себе.

З іншого боку, ми виявили і таких самотніх літніх, хто ніколи - принаймні за все своє доросле життя - не робив спроб встановити реальний близький зв'язок з іншими людьми. Почавши самотнє життя в ранній молодості, вони з тих пір дотримуються суворого і незалежного курсу у своєму житті.

Але перш ніж приступити до обговорення цього процесу, необхідно досліджувати тісно пов'язаний з ним питання, що має величезне значення для літніх людей: залежність, самотійність. Успішне вирішення важливої проблеми, яка є в даному питанні, дозволить провести відмінність між здоровою психікою і душевним захворюванням. Оскільки, чим старшою стає людина, тим більше йому потрібна допомога, і люди похилого віку часто змушені визнати цю істину, звертаючись за допомогою.

У госпіталізованих людей в нашій вибірці ми спостерігали найтрагічніші наслідки конфлікту між залежністю і самотійністю. Цим старим людям надзвичайно важко поєднати в своїй свідомості те, що їм слід робити (культуру цінностей), і те, що вони насправді повинні робити (культуру реальності). Таким чином, те, як людина ставиться до розпрощатися з самотністю, може служити хорошим показником її потреби в залежності.

І навпаки, Заперечення потреби - особливо при фізичному хвороби, бідності і вельми незначною підтримки з боку інших - може бути хорошим показником тяги людини до самотійності і впевненості в своїх силах.

Ґрунтуючись на різнобічному аналізі особистої і соціальної активності людей в похилому віці, ми виявили, що зниження соціальної активності,

викликане, здавалося б, віком, в дійсності пов'язане з іншими факторами, головними серед яких є фізична немічність, душевний розлад і бідність.

Дані, отримані під всіх підгрупах нашої вибірки, свідчили про тому, що активне спілкування підтримує у людей силу духу, і ми показали, що душевне захворювання людини і, як наслідок, його госпіталізація викликані недоліком підтримки з боку інших людей і недоліком зв'язків в набагато більшому ступені, ніж тільки труднощами особистого характеру.

Отже, ми прийшли до висновку, що відносно здорові старі люди - іноді до похилого віку – дорожать своїми соціальними зв'язками і роблять все можливе, щоб утриматися на тому рівні спілкування, який звичний і зручний кожному індивіду; що душевно здорові люди похилого віку, які змушені розривати зв'язку через свою хворобу або смерті інших, проявлять чудову здатність відшкодувати і замінити ці втрати, винахідливо вишукуючи нові способи вступити в реальний світ спілкування, але що душевнохворих людей похилого віку можна відрізнити по їх манері відступати і відгороджуватися від інших, часто аж до повного відлюдництва, і що з цього відокремленого притулку вони дивляться на світ з награною байдужістю, презирством, явно параноїдальною перевагою або, залишивши всі надії, з мовчазним смиренням.

Аналізуючи обрані нами випадки, ми помітили, що надактивне, що доходить часом до нав'язливості, підтримання зв'язків в старості може саме по собі свідчити про погану соціальну адаптацію. Чи не це є засобом, що сприяє вдалій адаптації, а скоріше здорова оцінка своїх сил і можливостей і їх постійне застосування до приливів і відпливи, ритмічному напрузі і ослаблення, відрізняє соціальні взаємини в будь-якому віці.